

Damir Kliškić

Ostava sitnog srebrnog srednjovjekovnog novca iz špilje Turska peć iznad Zeljovića (Sumpetar) kod Dugog Rata*

Damir Kliškić
HR, 21000 Split
Arheološki muzej - Split
Zrinsko-Frankopanska 25
damir.kliskic@armus.hr

UDK: 904:737.1(497.5 Zeljovići) "12/3"
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 4. 5. 2006.
Prihvaćeno: 12. 6. 2006.

U ovom radu obrađuje se ostava srednjovjekovnog novca iz špilje Turska peć iznad zaseoka Zeljovići u općini Dugi Rat. Ta je ostava slučajno pronađena za vrijeme prve kampanje sustavnih prapovijesnih arheoloških istraživanja u navedenom objektu, godine 2003. Pronađena je u sloju koji je obilovao velikom koncentracijom ugljena, unutar kojeg je prikupljeno dosta ulomaka keramike datirane navedenom ostavom. Prema raspoloživoj literaturi ova se ostava novca datira u razdoblje druge polovine 13. do u drugu pol. 14. stoljeća. Na osnovi objavljene arhivske građe prvi put se nudi vremenski raspon kovanja splitskoga srednjovjekovnog novca pa tako i vremenski raspon deponiranja navedene ostave, od druge pol. 13. do pred kraj 15. stoljeća. Ostava potvrđuje da je špilja Turska peć u jednom vremenskom isječku srednjeg vijeka služila kao mjesto za stanovanje, bilo da se radi o dužem boravku bilo o kraćem zadržavanju vjerojatno stanovnika s prostora u okolici špilje u tim burnim ratnim vremenima. Zašto su se stanovnici okolnog prostora zadržavali ili skrivali unutar špilje, za to sigurno postoje objektivni razlozi, s obzirom na povijesna zbivanja u to vrijeme na tom prostoru, pa i na širem području. U radu se na osnovi pregleda novca iz ostave izdvajaju nove varijante i podvarijante unutar pojedinih postojećih skupina novca, koje dosad nisu bile poznate. Ujedno se polemizira o vremenskom rasponu kovanja novca u Splitu, na temelju objavljene arhivske građe, s naglaskom na emisije novca zastupljene u ovoj ostavi. Nadalje, na osnovi poznatih povijesnih događanja na tom prostoru, predlažu se vremenski isječci u kojima se moglo dogoditi deponiranje ove ostave.

Ključne riječi: špilja, Turska peć, prapovijest, srednji vijek, ostava novca, novac grada Splita, kovanje novca

* Ovom prilikom želim zahvaliti Borku Vješnici i Iki Prpa-Stojanac na konzervaciji novca, Tonču Seseru na izradi fotografija i njihovoj obradi i Branku Penđeru na izradi karata i tabli, odnosno računalnoj obradi fotografija.

Slika 1.

Položaj špilje Turska peć

Uvod

Špilja Turska peć nalazi se iznad zaseoka Zeljevići, koji se pak smjestio iznad današnjeg naselja Sumpetar, u općini Dugi Rat, na povijesnom prostoru Donjih Poljica (sl. 1).

Špilja se nalazi 355 metara iznad mora, pod strmom liticom Stražice i kamenim masivom Mošnjice, koja je opet dio većega planinskog masiva Peruna (sl. 2).

Svojim položajem špilja dominira nad cijelim okolnim krajolikom i vizualno pokriva prostor čitavog morskog kanala prema otocima Braču i Šolti te prema Splitu na zapadu. Točno preko puta Turske peći nalaze se mjesta Supetar i Postire na otoku Braču. To znači da se s ove pozicije mogao kontrolirati cjelokupni promet koji se nesumnjivo odvijao u prapovijesnim vremenima, odnosno sve što je prolazilo kroz Brački kanal, kako u pravcu zapada, tako i u pravcu istoka.

Špilja Turska peć prvi se put u arheološkoj literaturi spominje godine 1979.¹ Godine 1989., u organizaciji Gradskog muzeja u

Omišu, u tom su objektu izvedena manja sondažna istraživanja veličine oko 2x1 m, do dubine od oko 2 metra. Iskapani materijal pokazuje, prvo, da se ovdje radi o prapovijesnom lokalitetu; drugo, prema prikupljenom arheološkom materijalu, ova prapovijesna stanica bila je zaposjednuta već od razdoblja ranog neolitika, što dokumentiraju nalazi impresso-cardium keramike. Svoj život špilja nastavlja u vrijeme kasnog neolitika, što dokazuje postojanje keramike iz kruga hvarsko-lisičićke kulture. Prikupljeni materijal sada se nalazi u Gradskom muzeju u Omišu. O tom istraživanju i dobivenim rezultatima objavljeno je i jedno kraće priopćenje.² Iznad same pećine, po vrhovima masiva smjestilo se nekoliko gradinskih objekata kao i kamenih gomila-tumula. Ti objekti nesumnjivo dokazuju prisutnost čovjeka na tom prostoru u razdobljima kasnog brončanog i željeznog doba.³

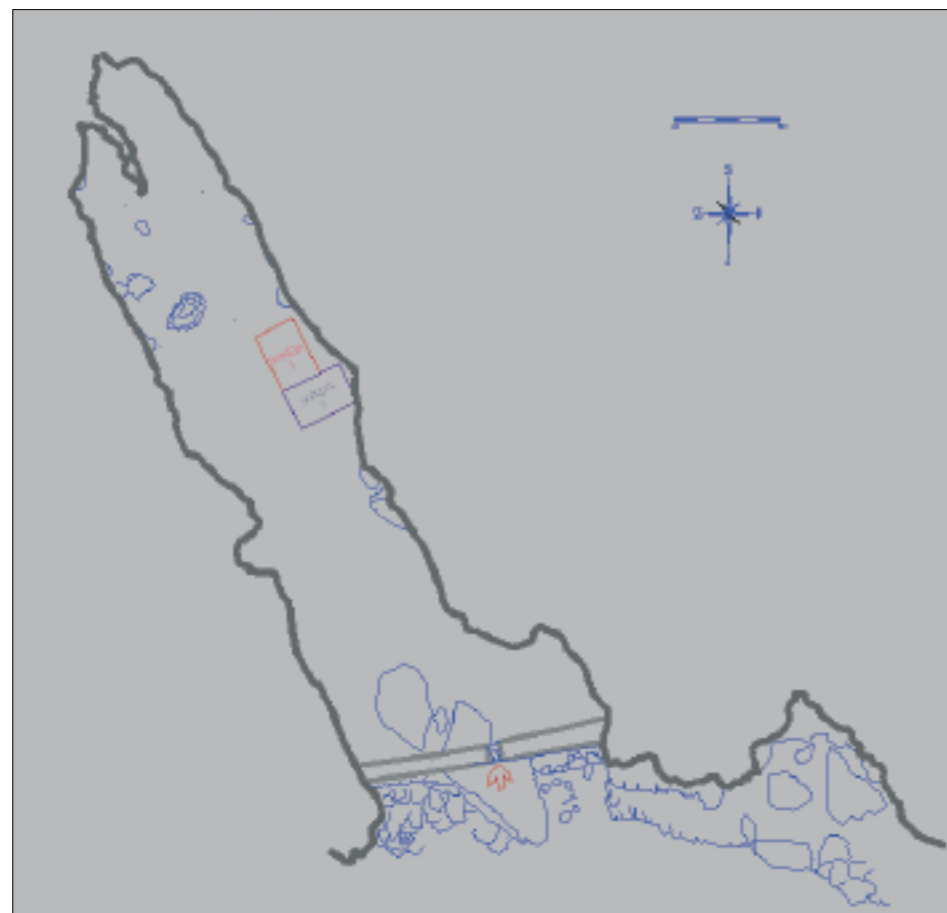
¹ Malez 1979, str. 255.

² Jerčić, Novaković, Radović 1991, str. 122-128.

³ Škopalj 1970, str. 141-149; Laušić 1991, str. 187-188.

Slika 2.
Pogled na špilju s južne strane

Slika 3.
Tlocrt špilje Turska Peć s ucrtanim pozicijama dosad istraženih sondi

Slika 4.
Konstrukcija iznad prostora sonde

Arheološki kontekst

Godine 2003. Arheološki muzej u Splitu započeo je sustavna arheološka istraživanja u špilji, i do ove godine provedene su dvije kampanje (2003. i 2005. godine). Pristupačnost ovog objekta, stalna devastacija u njegovoj unutrašnjosti i važnost arheološkog materijala prikupljenog gore navedenim istraživanjima, bili su posve dovoljni i opravdani razlozi da se pristupi sustavnim arheološkim istraživanjima.

Na osnovi izrađene dokumentacije i postavljene koordinatne mreže izvršen je, na temelju različitih čimbenika, odabir mjesta gdje je postavljena sonda 1, 2003. godine (sl. 3). Prva kampanja sustavnih arheoloških istraživanja vodila se krajem 2003. godine. Na samom kraju tih istraživanja došlo je do otkrića ostave novca o kojoj se govori u ovom radu.

Zbog nužnog korištenja rasvjetnih tijela iznad sonde 1 formirana je drvena konstrukcija piramidalnog oblika gdje su drveni nosači postavljeni unaokolo navedenog prostora. Nakon obilnih kiša konstrukciju je trebalo natkriti da se unutar zone iskopa onemogućiti prodiranje vode sa stropa špilje, koja bi zaustavila daljnji rad (sl. 4). Upravo su posljedice tog čina dovele do otkrića ostave novca.

S obzirom na natkrivenu konstrukciju, kišnica se slijevala oko sonde 1 i permanentno vlažila prostor oko nje, posebno na istočnoj strani. Upravo je na toj strani cjelokupni istočni profil od vlage previše omekšao pa je postojala je opasnost od njegova urušavanja. To se i dogodilo, srećom, u manjoj mjeri, prilikom dokumentiranja situacija koje su se pojavile na tom dijelu unutar sonde.

U zadnjim danima arheoloških istraživanja prve kampanje, zbog velikog kapanja vode niz natkrivenu konstrukciju, manja količina zemlje obrušila se u sondu iz istočnog profila, odnosno iz susjednog kvadrata. Prosijavanjem tog sedimenta pronađena su 2 primjeraka novca koja su mogla datirati cjelokupni arheološki materijal iz istog visinskog nivoa u samoj sondi 1. S druge strane, samo dva primjerka novca ni u kojem slučaju nisu davala naslutiti da su oni zapravo dio veće cjeline - zakopane ostave.

Nakon završetka arheoloških istraživanja, pri dovršavanju izrade terenske dokumentacije, i opet zbog velike vlažnosti, veći dio istočnog profila se pod drvenim nosačem konstrukcije jednostavno obrušio na dno sonde. Prosijavanjem tog sedimenta pronađen je veliki broj primjeraka novca i tada se shvatilo da se ovdje radi o ostavi. Iz otvorenog profila na tom obrušenom istočnom dijelu sakupljen je ostatak sedimenta u kojem su bili

vidljivi primjerci novca. Dakle, zaključno s prvom kampanjom prikupljeno je 109 primjeraka novca iz ove ostave (sl. 5).

Kako se zona gdje su pronađeni navedeni primjerci novca nalazila unutar susjednog kvadrata, mogućnost za postojanje i pronalaženje novih primjeraka novca iz iste ostave ostavljena je za sustavna arheološka istraživanja koja su se trebala provesti 2004. godine, ali koja nisu provedena. Krajem iste godine došlo je do devastacije istražene sonde u špilji.

Kako se u siječnju 2005. godine nije moglo znati hoće li Arheološki muzej u Splitu dobiti financijska sredstva za nastavak sustavnih arheoloških istraživanja u istoj godini, bilo je potrebno provesti mjere da se spase svi preostali primjerci novca iz ove ostave, zbog navedene devastacije. U tom kontekstu prosijan je sav obrušeni sediment unutar sonde 1 i temeljito je pregledana i pretražena zona gdje se ostava javila. Tom spasilačkom akcijom prikupljeno je novih 107 primjeraka novca.

Za vrijeme arheoloških istraživanja krajem 2005. godine, pronađen je još jedan primjerak novca iz iste ostave.

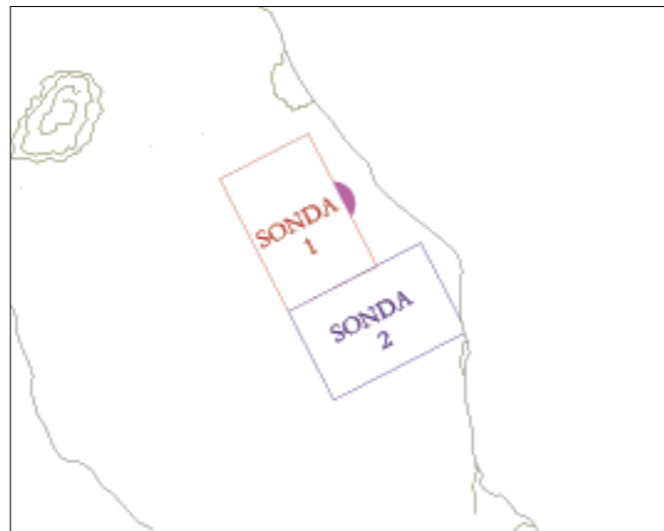
Hoće li se i dalje, u sljedećim arheološkim istraživanjima, pronalaziti novi primjerci, to ostaje realna i otvorena mogućnost. No, za sada možemo reći da je u ostavi novca unutar špilje Turska peć dosad pronađeno 216 primjeraka novca.

Tipološka obrada

Na samom početku treba istaknuti da će tipološkom obradom biti obuhvaćena 154 primjerka novca. Ostala 62 primjeraka tako su jako slijepljeni jedan uz drugi, od po 2 do 6 primjeraka, da ih se, uza sav trud restauratorske radionice, nije moglo odvojiti, a da ne dođe do većih mehaničkih oštećenja. No i uzorak od navedena 154 primjerka dovoljan je za sagledavanje zaokružene slike o ovoj ostavi novca.⁴ Od navedenog broja, u ostavi iz Turske peći zastupljen je novac grada Verone - 1 primjerak, grada Venecije - 8 primjeraka i grada Splita - 145 primjeraka (Graf. 1).

Najprije nekoliko riječi o primjercima novca koji nije kovan u gradu Splitu. Najraniji novac (8 primjeraka) koji potječe iz ove ostave pripada mletačkim srebrenim denarima, a kovan je u Veneciji u razdoblju vladavine dvojice duždeva. Četiri primjerka novca (kat. br. 1-4), kovana su za vrijeme vladavine dužda Orija Malipiera, četrdesetog dužda po redu, koji je vladao od 1178. do 1192. godine.⁵ Prema navedenim emisijama novca ovog dužda, iz Corpus Nummorum Italicorum (dalje C.N.I.), može se zaključiti, s obzirom na tekst na aversu naših primjeraka, da se radi o 3 različite emisije novca.

Primjeraka novca ovog dužda sačuvalo se još u dvije ostave. U ostavi iz Trilja sačuvano je čak 16 primjeraka, i oni predstavljaju najveći sačuvani broj na jednome mjestu u Dalmaciji.⁶ Autor ne

Slika 5.
Mjesto nalaza ostave novca

daje kataloški opis pronađenog novca pa ne znamo o koliko se emisija tog novca radi.

Druga ostava je ona iz Nerežišća, u kojoj je sačuvan samo jedan primjerak. Njegov tekst na aversu identičan je dvama primjercima iz naše ostave (kat. br. 1-2).⁷

Slijedeća skupina od 4 primjerka mletačkog novca (kat. br. 5-8), kovana je za vrijeme vladavine dužda Enrica Dandola, četrdeset prvog dužda po redu, koji je vladao od 1192. do 1205. godine.⁸ Prema navedenim emisijama novca iz C.N.I., može se zaključiti, s obzirom na tekst na aversu naših primjeraka, da se radi o jednoj emisiji novca.

Primjerci novca ovog dužda također su se sačuvali u dvije ostave. U ostavi s otoka Čiova sačuvana su dva primjerka,⁹ dok je u ostavi iz Nerežišća na otoku Braču sačuvan jedan primjerak.¹⁰ Sva tri primjerka imaju istovjetan tekst na aversu kao primjerci iz naše ostave.

Novac koji vremenski slijedi navedeni mletački novac, jest srebreni denar grada Verone (kat. br. 9). Kovan je za vrijeme vladavine cara Fridrika II. Hohenstaufena, koji je vladao od 1218. do 1250. godine.¹¹ Primjerci ovog novca također su se sačuvali unutar dvije ostave. U ostavi iz Trilja sačuvala su se dva primjerka, ali bez podataka o natpisu na aversu.¹² Tri primjerka ovog novca sačuvana su u ostavi iz Nerežišća na otoku Braču.¹³ Natpis na njihovu aversu istovjetan je natpisu na aversu primjerka iz naše ostave. Dakle, ovdje se radi o jednoj emisiji novca, ako ne računamo primjerke iz triljske ostave.

7 Mirnik 1974, str. 22, 27.

8 C.N.I. 1915, vol. VII, str. 27-29.

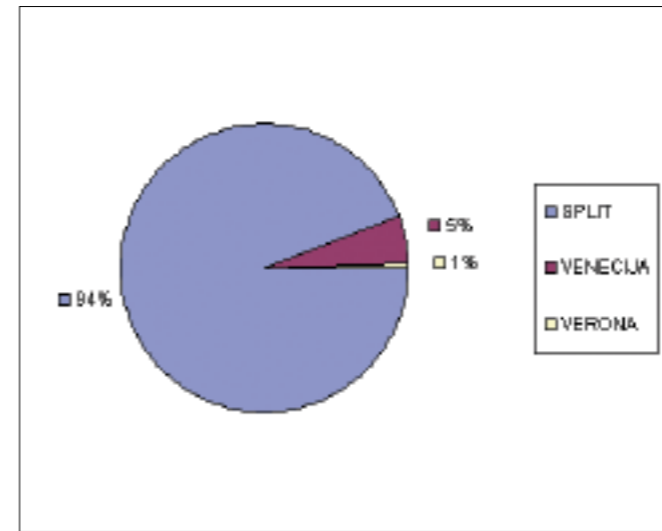
9 Bulić 1897, str. 125; Stockert 1911, str. 2, 9; Stockert 1919, str. 15.

10 Vidi bilj. br. 7.

11 C.N.I. 1922, vol. VI, str. 263-268.

12 Vidi bilj. br. 6.

13 Vidi bilj. br. 7.

Grafikon 1.
Gradovi zastupljeni novcem u ostavi

Najveći broj preostalih primjeraka pripada novcu koji se kovao u gradu Splitu (kat. br. 10-154).

Detaljnim pregledom primjeraka splitskoga srebrenog novca u ovom se radu prvi put unutar pojedinih skupina definirana prikaz na reversu, što je dosad zanemarivano u svim objavama sličnih ostava na prostoru srednje Dalmacije, ili se radi o nekim novim varijantama unutar pojedinog tipa. Tu dvojbu svakako bi rasvijetlila revizija svakog primjerka unutar dosad objavljenih ostava, u kojima se našao splitski srednjovjekovni novac.

Tipološka obrada temeljit će se na tipologiji koju je izradio C. Stockert (Graf. 2), za koju držim da je do sada ponudila najbolju razradu splitskoga srednjovjekovnog novca, bar kad je riječ o primjercima koji su zastupljeni u ovoj ostavi novca.¹⁴ Svi primjerci splitskoga srednjovjekovnog novca sačuvani u ovoj ostavi po toj tipologiji mogu se uvrstiti u tip II. Taj je tip dalje razrađen sa 7 grupa, od kojih 3 imaju po nekoliko varijanata.¹⁵ Primjerci novca iz ove ostave zastupljeni su u 6 od 7 grupa s brojnim varijantama, o kojima će biti više riječi u tekstu koji slijedi. S druge strane, tipologija koju je ponudio I. Rendeo, pokazuje da je sve primjerke splitskoga srednjovjekovnog novca koji je zastupljen u ovoj ostavi uvrstio samo u svoj tip II., II. varijante.¹⁶ Tu je tipologiju prihvatio i veći broj autora koji su pisali o sličnim ostavama.

Tip II., grupa B

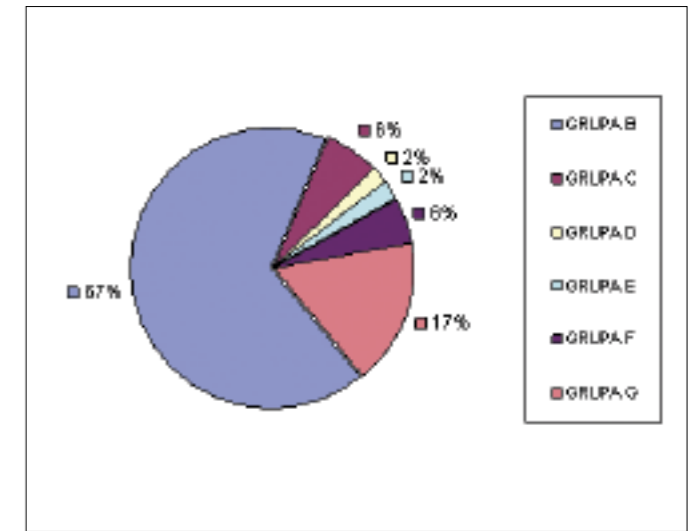
Po svojoj tipologiji C. Stockert ovu grupu ne dijeli u varijante jer je svim primjercima istovjetan revers dok po aversu razlikuje 4 emisije ovog novca.¹⁷ Revers karakterizira: u sredini plosnati križ, a oko njega rebrasta kružnica. Oko nje radijalno su postavljene

14 Stockert 1919.

15 Idem, str. 44-53.

16 Rengjeo 1959, str. 44-46.

17 Stockert 1919, str. 44-45.

Grafikon 2.
Zastupljenost grupa unutar tipa II. (po C. Stockertu)

izmjenično 4 šesterokrake zvijezde i 4 pravokutnika. Oko tih tijela i likova pruža se još jedna rebrasta kružnica. Avers karakterizira natpis u tri reda SPA LATI NO u sredini, a oko natpisa je također rebrasta kružnica.

Unutar ukupnog broja primjeraka novca grada Splita iz naše ostave njih 98 pripada grupi B, odnosno 67 posto od ukupnog broja.

Kada je riječ o prikazu na reversu, primjerke unutar ove grupe podijelio sam na dvije varijante. *Prvu varijantu* čini 66 primjeraka novca (kat. br. 10-75). Opis reversa isti je kao gore, ali s jednom razlikom, da se ne radi o 4 pravokutnika, već o 4 piramide, koje se na dosta primjeraka jasno prepoznaju. Prema natpisu na aversu ovu varijantu možemo podijeliti na 3 podvarijante. Jednu čine primjerci s natpisom na aversu SPA LATI NO (kat. br. 10-17, 19-22, 24-25, 27-31, 33-39, 41-50, 52-54, 56, 59-62, 64-75) i ima ih 56 primjeraka. Drugu čine primjerci s natpisom na aversu SPA LATI HO (kat. br. 18, 23, 26, 32, 51, 55, 58, 63) i ima ih 8 primjeraka. Treću čine primjerci s natpisom na aversu SDA LATI NO (kat. br. 40, 57) i ima ih 2 primjerka. Važno je istaknuti da treću podvarijantu, prema natpisu na aversu, nitko od autora do sada nije zabilježio ni prezentirao pri objavi dosadašnjih ostava. Prema tome, ovo su za sada jedina dva poznata primjerka novca s ovom legendom na aversu.

Drugu varijantu čini 30 primjerka novca (kat. br. 76-107). Opis reversa je isti kao gore, ali također s jednom razlikom, a to je da se ne radi o 4 pravokutnika, kako se misli, nego o 4 četverokrake zvijezde, koje se na dosta primjeraka jasno prepoznaju. Prema natpisu na aversu, i ovu varijantu možemo podijeliti na 2 podvarijante. Jednu čine primjerci s natpisom na aversu SPA LATI NO (kat. br. 76-79, 81-91, 93-95, 97, 99-104, 106) i ima ih 26 primjeraka. Drugu čine primjerci s natpisom na aversu SPA LATI HO (kat. br. 80, 92, 96, 98) i ima ih 4 primjerka.

Za 2 primjerka nisam mogao odrediti kojoj varijanti pripadaju, jer slovo N ili H na aversu nije dovoljno dobro sačuvano (kat. br. 105, 107).

4 Redni brojevi u katalogu odgovaraju onima koji se nalaze na tablama unutar kataloga.

5 C.N.I. 1915, vol. VII, str. 20-26.

6 Gabrić 1967, str. 16.

Kada je riječ o prikazima na reversu, onda želim naglasiti sljedeće: detaljnim i minucioznim pregledom dobiveni su rezultati koji se uopće ne spominju ni u jednoj dosadašnjoj objavi sličnih ostava. Nedvojbeno je da se kod primjeraka ove grupe na reversu ne radi o pravokutnicima, nego o piramidama i četverokrakim zvijezdama.

Rezultati koje sam dobio sigurno se javljaju i na dosad poznatim primjercima splitskoga novca tipa II, grupe B i stoga je prijeko potrebna revizija kompletnog sačuvanog materijala. Cijelu sam ovu grupu od 98 primjeraka stavio u grupu B, jer pokazuje najviše sličnosti s njom (naravno prema uobičajenoj tipologiji).

Kada je riječ o analogijama, onda treba reći da su primjerci novca grupe B pronađeni u ostavi s otoka Čiova, i to 354 primjerka.¹⁸ Primjerci novca grupe B pronađeni su i u ostavi iz Trilja, ali autor ne odvaja ovu grupu pa se ne zna koliko primjeraka njoj doista i pripada.¹⁹ U ostavi iz Nerežišća na otoku Braču sačuvalo se 9 primjeraka novca ove grupe.²⁰ U ostavi iz Muća navodi se podatak od 106 sačuvanih primjeraka koji svi na aversu imaju natpis SPALATINO. Sigurno među njima i primjeraka koji pripadaju grupi B, ali ih F. Bulić ne razvrstava ni u kakve grupe, pa se ne zna koliko primjeraka stvarno pripada toj grupi.²¹

Tip II., grupa C:

Prema navedenoj tipologiji C. Stockert ni ovu grupu ne dijeli u varijante.²² Revers karakterizira: u sredini plosnati križ, u sva četiri kuta istog križa nalazi se po jedna točka, a oko križa je i ovdje rebrasta kružnica. Oko nje radijalno su postavljene izmjenično 4 šesterokrake zvijezde i 4 pravokutnika. Oko tih tijela i likova pruža se još jedna rebrasta kružnica. Avers karakterizira natpis u tri reda, SPA LAT INO u sredini, a oko natpisa je također rebrasta kružnica.

Od ukupnog broja primjeraka ova je skupina unutar naše ostave zastupljena sa 9 primjeraka (kat. br. 108-116), odnosno sa 6 posto od ukupnog broja primjeraka.

U slučaju prikaza na reversu, kao i kod grupe B, detaljnim pregledom ustanovljene su određene razlike koje se ne spominju u dosadašnjim objavama. Naime, opis reversa je isti kao gore, ali s jednom razlikom, a to je da se sigurno na radi o 4 pravokutnika, nego o 4 piramide, koje se jasno prepoznaju. Opis aversa isti je kao gore.

Analogni primjerci sačuvani su u ostavi s otoka Čiova, i to njih 37.²³ U ostavi iz Nerežišća na otoku Braču ovoj se grupi mogu pripisati 2 primjerka.²⁴ U objavama ostalih ostava autori nisu posebno izdvojili ovu grupu, pa se zato ne može reći koliko se primjeraka u njima doista može u nju uvrstiti.

Tip II., grupa D:

C. Stockert ovu grupu prema prikazu na reversu dijeli u 5 varijanata, dok po aversu razlikuje 6 emisija ovog novca.²⁵ Revers karakterizira: u sredini plosnati, odnosno jabučasti križ, u sva četiri kuta križa nalazi se po jedna točka, a oko njih glatka kružnica. Oko nje radijalno je postavljeno od 8 do 12 pravokutnika. Oko tih likova pruža se još jedna glatka kružnica. Avers karakteriziraju natpisi u tri reda SPA LAT INO, 2PA LATI HO u sredini, a oko natpisa je također glatka kružnica.

Samo 3 primjerka iz naše ostave prezentiraju ovu grupu, odnosno 2 posto od ukupnog broja. Zanimljivo je da svaki primjerak prezentira pojedinu varijantu unutar ove grupe.²⁶ Varijantu *a* karakterizira na reversu 8 «pravokutnika», a na aversu natpis SPA LAT INO (kat. br. 117). Varijantu *b* karakterizira na reversu 9 «pravokutnika», a na aversu natpis 2PA LATI HO (kat. br. 118). Zadnji naš primjerak prezentira varijantu *d*, koju karakterizira 11 «pravokutnika» na reversu, a na aversu natpis 2PA LATI HO (kat. br. 119).

Prilika je da dovedem u sumnju tvrdnju da se u različitim varijantama, kako ovog tipa tako i ostalih tipova, na reversu pojavljuju pravokutnici. Geometrijski, pravokutnik je pojam za lik, a ne za tijelo. Svi prikazi na reversu splitskog novca imaju svoju reljefnost, a ne plošnost. Prema tome, mislim da metodološki nije ispravno miješati pojam za lik i pojam za tijelo. Analogno tome, ako bismo eliminirali postojanje pravokutnika, kako se to do sada prikazivalo, u tom bi se slučaju radilo o prikazu *prizme* na reversu. Problem vezan uz prizmu jest to da se pri izradi kalupa za kovanje novca kudikamo lakše mogao izraditi onaj za poluvaljak u odnosu na prizmu, jer prvi ima dvije bočne i jednu zaobljenu stranicu. S druge strane, ni u jednom slučaju na reversu nije toliko dobro sačuvan oblik prizme da se decidirano može reći kako se zaista radi o tom tijelu. Osobno dakle mislim da se ovdje ne radi ni o prizmi, nego o *poluvaljku* presječenom po dužnoj stranici. Mislim da se kod budućih nalaza i analiza splitskog novca to mora uzeti u razmatranje.

Od analogija treba spomenuti 2 primjerka ove grupe u ostavi iz otoka Čiova.²⁷ Dva primjerka novca ove grupe sačuvana su i u ostavi iz Nerežišća na otoku Braču.²⁸ Kod ostalih objava ostava autori ne odvajaju primjerke ove grupe pa ne znamo njihov broj u njima.

Tip II, grupa E:

C. Stockert ni grupu E ne dijeli na varijante.²⁹ Na ovoj grupi revers karakterizira: u sredini plosnati križ, u dva kuta križa nalaze se po dvije točke, a u suprotna dva kuta križa po jedna točka. Oko križa je ovdje glatka kružnica. Oko nje radijalno je postavljeno 8 pravokutnika. Oko tih likova pruža se još jedna glatka kružnica. Avers karakterizira natpis u tri reda 2PA LATI HO, u sredini, a oko

^[1] Stockert 1919, str. 44-45.

^[2] Nazivi varijanti preuzeti su iz tipologije po C. Stockertu.

^[3] Stockert 1911, str. 4, 6, T. II. 3, 9.

^[4] Mirnik 1974, str. 29, br. 23-24.

^[5] Stockert 1919, str. 46.

natpisa je također glatka kružnica.

Navedenu grupu prezentiraju 3 primjerka iz naše ostave, odnosno 2 posto od ukupnog broja (kat. br. 120-122). Kada govorimo o prikazu na reversu, onda možemo ponoviti što je rečeno i za navedene grupe. Temeljitim pregledom i ovdje su uočene razlike u odnosu na opise prikaza na reversima u prijašnjim objavama ostava. Naime, opis reversa isti je kao gore, ali s jednom razlikom, a to je da se sigurno ne radi o 8 pravokutnika, nego o 8 piramida koje se jasno prepoznaju. Opis aversa isti je kao gore. U ostavi iz otoka Čiova poznata su nam 4 primjerka novca navedene grupe.³⁰ Jedan primjerak novca ove grupe sačuvalo se i u ostavi iz Nerežišća na otoku Braču.³¹ U ostalim objavama ostava nemamo pouzdane podatke o broju primjeraka koji se mogu uvrstiti u ovu grupu.

Tip II., grupa F:

C. Stockert je ovu grupu prema prikazu na reversu podijelio u 6 varijanata, dok po prikazu na aversu razlikuje 18 emisija novca.³² Revers ove grupe sastoji se od jabučastog križa oko kojeg je glatka kružnica. Oko nje radijalno je postavljeno od 6 do 11 pravokutnika. Oko tih likova nalazi se još jedna glatka kružnica. Na aversu je natpis u 18 kombinacija, oko kojeg je također jedna glatka kružnica.

Ovu grupu iz naše ostave prezentira 8 primjeraka podijeljenih u dvije varijante, odnosno 6 posto od ukupnog broja (kat. br. 123-130).³³ Varijantu *a* čini 7 primjeraka podijeljenih u tri podvarijante. U *prvoj podvarijanti* su tri primjerka (kat. br. 123-125). Prikaz na reversu je kao gore, ali se umjesto 6 pravokutnika vrlo vjerojatno se radi o 6 poluvaljaka. Na aversu je natpis SPA LAT IHO.

U *drugoj podvarijanti* zastupljena su 2 primjerka (kat. br. 126-127). Prikaz na reversu je istovjetan kao kod prve podvarijante. Razlika se odnosi na oblik slova na aversu na kojem je natpis SPA LAT IHO.

Treća podvarijanta sastoji se od 2 primjerka i razlikuje se od navedene dvije po središnjem križu čije su stranice znatno deblje u odnosu na križ u gornje dvije podvarijante. Natpis na aversu je istovjetan onome iz druge podvarijante (kat. br. 128-129).

Varijantu *d* čini 1 primjerak (kat. br. 130). Na reversu je prikaz kao gore, ali se umjesto 9 pravokutnika vrlo vjerojatno radi o 9 poluvaljaka. Na aversu je natpis 2PA LATI HO.

Analogni primjerci potječu iz tri ostave. Ostava iz Žažvića kod Skradina sadržavala je tri primjerka koji se mogu uvrstiti u ovu grupu.³⁴

U ostavi s otoka Čiova sačuvali su se i primjerci grupe F. Sačuvana su 24 primjeraka analogna prvoj podvarijanti varijante *a*.³⁵

^[6] Stockert 1911, str. 7, T. II. 10.

^[7] Mirnik 1974, str. 29, br. 25.

^[8] Stockert 1919, str. 46-49.

^[9] Vidi bilj. br. 26.

^[10] Luschin pl. Ebengreuth 1903, str. 9, sl. 16.

^[11] Stockert 1911, str. 5, T. II. 6.

Iz iste ostave sačuvan je i jedan primjerak koji je analogan našem primjerku varijante *d*.³⁶

Ostava iz Nerežišća također je dala 2 primjerka koji se mogu pripisati ovoj grupi.³⁷

Tip II., grupa G:

Grupu G je C. Stockert prema prikazu na reversu podijelio u najviše varijanata, i to njih 7. Prema natpisu na aversu ova grupa poznaje 16 emisija novca.³⁸ Revers ove grupa sastoji se od plosnatog križa u sredini koji je uokviren glatkom kružnicom. Oko nje radijalno je postavljeno od 6 do 12 pravokutnika. Sve to uokviruje sljedeća glatka kružnica. Na aversu je natpis u 16 kombinacija, odnosno 16 različitih emisija novca, oko kojeg je također jedna glatka kružnica.

Grupa G je također zastupljena novcem iz naše ostave, i to količinom od 24 primjerka podijeljenih u 2 varijante, odnosno 17 posto od ukupnog broja (kat. br. 131-154).³⁹

Prva varijanta je ona *c*, koju sam na osnovi prikaza na reversu podijelio na 3 podvarijante.

Prvu podvarijantu čine 4 primjerka (kat. 131-134). Prikaz na reversu je kao gore, ali se umjesto 8 pravokutnika javlja 8 piramida. Na aversu su natpisi 2PA LATI HO, 2PA LATI HO i SPA LAT IHO.

Druga podvarijanta zastupljena je sa 9 primjerka (kat. br. 135-143). Prikaz na reversu je kao gore, s tom razlikom što se umjesto 8 pravokutnika javlja 8 poluvaljaka. Na aversu su natpisi SPA LAT IHO, SPA LAT INO i SPA LAT IIO.

Treća podvarijanta zastupljena je sa 10 primjerka (kat. br. 144-153). Prikaz na reversu je kao gore, ali s jednom bitnom razlikom, da se umjesto 8 pravokutnika javlja 8 četverokrakih zvijezda. Na aversu su natpisi 2PA LATI HO i 2PA LATI HO.

Drugu varijantu, onu *g*, predstavlja jedan primjerak (kat. br. 154). Prikaz na reversu je kao gore, ali uz razliku što se umjesto 12 pravokutnika javlja 12 četverokrakih zvijezda. Na aversu je natpis 2PA LATI NO.

Analogni primjerci koji prezentiraju ovu grupu nađeni su u ostavi iz Žažvića kod Skradina, i to njih 9.⁴⁰

U ostavi s otoka Čiova sačuvalo se 117 primjeraka ove grupe.⁴¹ I ostava iz Nerežišća na otoku Braču dala je 3primjerka ove grupe.⁴²

Ovime su, dakle, razrađeni svi tipovi i varijante prema tipologiji C. Stockerta. Pri izradi svoje tipologije I. Renđeo se koristio onom C. Stockerta. U toj su formi ovu potonju preuzeli i svi kasniji autori koji su se bavili ovom problematikom. Detaljnim pregledom novca, posebno prikaza na reversu, uočena su brojna odstupanja od prihvaćenih tipologija i ona su sva naznačena u gornjem dijelu

^[12] Idem, str. 8, T. II. 13.

^[13] Mirnik 1974, str. 29, br. 26, 30.

^[14] Stockert 1919, str. 49-51.

^[15] Vidi bilj. br. 26.

^[16] Luschin pl. Ebengreuth 1903, str. 9, sl. 13-15.

^[17] Stockert 1911, str. 4-5, 7-9, T. II. 4, 11, 17.

^[18] Mirnik 1974, str. 29, br. 27-29.

teksta pri obradi svake grupe novca unutar tipa II. iz naše ostave. Zato je bilo potrebno stvoriti nove podvarijante unutar određenih varijanti koje se opet nalaze unutar pojedine grupe. U tom smislu potrebno je obaviti reviziju kompletnog materijala splitskoga srebrenog novca, koja bi pokazala i opisala sve novootkrivene pojave vezane za prikaz na reversu i službeno ih uvrstila u proširenu postojeću tipologiju i varijante, kojima se mogu služiti i ostali stručnjaci.

Slijepljeni primjerci nisu uzeti u tipološku obradu. Nakon završetka sustavnih arheoloških istraživanja u špilji Turska peč planira se monografska obrada cjelokupnoga pronađenog materijala. Nadati se da će konzervatorski zahvati nekom drugom metodom postići da se i slijepljeni primjerci odvoje. U tom bi slučaju ova ostava bila objavljena u cijelosti.

Povijesni kontekst

Na kraju svake znanstvene obrade i objave pojedine ostave novca potrebno je na osnovi svih relevantnih dokaza dati odgovor na pitanje kada je i zašto je ostava zakopana, u ovom slučaju unutar špilje Turska peč.

Tijekom obrade ove ostave nametnula su se brojna pitanja, na koja je teško dati precizan odgovor. Prigoda je da se na ovome mjestu ta pitanja postave, da navedu na razmišljanje, te da se tako dade skroman prinos njihovu konačnom razrješavanju. Svi zaključci doneseni su isključivo na osnovi objavljenih radova o sličnim ostavama i objavljene arhivske građe.

Određivanje najranijeg datuma kada se ova ostava našla u zemlji, usko je povezano s vremenom kovanja navedene emisije splitskoga srednjovjekovnog novca, odnosno njegova korištenja kao platežnog sredstva.

Prigoda je da spomenemo mišljenja autora koji su se bavili ovom problematikom. Za splitski srednjovjekovni novac tipa II. (tipologija po C. Stockertu) s legendom na aversu SPALATINO u raznim varijantama, A. Luschin pl. Ebengreuth drži da se počeo kovati u razdoblju od 1301. do 1303. godine.⁴³ To mišljenje preuzima i C. Stockert. Isti je mišljenja da se prvi splitski novac počeo kovati ili u prvoj polovini ili oko sredine 13. st. Nadalje, isti autor drži da su tipovi novca I.-II. bili u optjecaju sve do u 15. st.⁴⁴ J. Brunšmid novac tipa II. datira u kraj 13. i početak 14. stoljeća, a drži da se prvi novac u Splitu nije kovao prije druge pol. 13. stoljeća.⁴⁵ I. Renđeo je mišljenja da se prvi novac u Splitu nije kovao prije kraja 13. stoljeća.⁴⁶ Isti autor je najprije držao se novac u Splitu počeo kovati u prvoj polovini 13. stoljeća,⁴⁷ no poslije je promijenio

mišljenje i kao početak kovanja odredio sredinu 13. stoljeća.⁴⁸ I. Mirnik također za navedene emisije novca preuzima ovo drugo datiranje, odnosno drži da se kuju krajem 13. stoljeća.⁴⁹ I. Doleneć drži da Split počinje prvi put kovati novac oko 1250. godine, a za spomenute emisije novca također drži da su se kovale krajem 13. stoljeća.⁵⁰

Može se, dakle, zaključiti kako većina autora smatra da su se primjerci splitskoga srednjovjekovnog novca koji su zastupljeni u našoj ostavi kovali krajem 13. stoljeća. Stoga se o datiranju ove ostave generalno može reći sljedeće: prvo, ona se mogla naći u zemlji u vremenskom rasponu kad se navedeni novac stvarno kovao u splitskoj kovnici; drugo, ostava se našla u špilji Turska peč nakon prestanka kovanja ovog novca, ali kada je on još zasigurno bio u optjecaju kao platežno sredstvo. To vrijedi i za ostale primjerke novca iz naše ostave, koji nisu kovani u Splitu.

Nezahvalno je išta reći. o vremenu kad je najkasnije ova ostava dospjela u zemlju. Kako bih potaknuo kritičku i konstruktivnu raspravu, kao *terminus post quem non* predložiti ću godinu 1491. Premda mislim da ovu ostavu ipak treba datirati ranije, ovim rasponom želim aktualizirati određene probleme i postaviti neka pitanja za koja mislim da su ostala bez odgovora u dosadašnjim objavama.

Treba istaknuti da je do sada poznato osam ostava u kojima je zastupljen splitski srednjovjekovni novac, a to su: kod mjesta Slatine na otoku Čiovo, u Muću, Žažviću kod Skradina, Trilju, Nerežišćima na otoku Braču, u Turskoj peći kod Dugog Rata i dvije iz Splita (sl. 6).⁵¹

U kontekstu navedenog, prigoda je da se, posebno na primjeru ostava iz Žažvića kod Skradina, Trilja i Nerežišća na otoku Braču, pokaže i dokaže kako je vrlo teško datirati slične ostave, pa tako i našu, zbog istodobnog kovanja i optjecaja nekoliko tipova i grupa istog novca.

Najveća ostava u kojoj su se sačuvali primjerci novca srednjovjekovnog Splita jest *ostava iz Žažvića kod Skradina*. Prvotno je sadržavala oko 700 primjeraka novca, no u tadašnji Muzej hrvatskih starina u Kninu došao je 641 primjerak.⁵² Najveći broj primjeraka novca, njih 629, pripada tipu I. (po C. Stockert⁵³ i

48 Rengjeo 1959, str. 40-43.

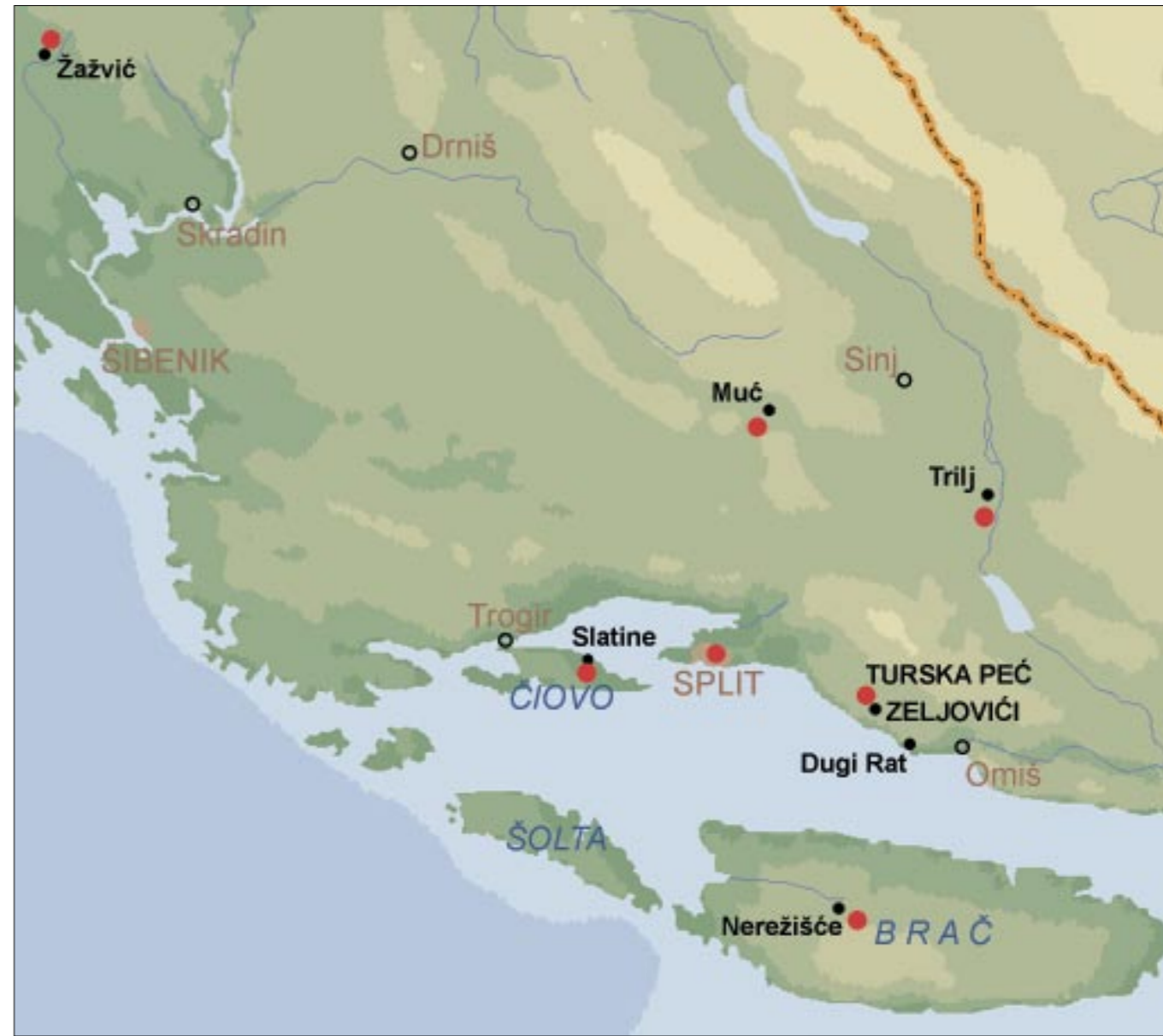
49 Mirnik 1974, str. 27-29.

50 Doleneć 1995, str. 8, 10-11.

51 Od navedene dvije ostave s prostora Splita jedna je ostava pronađena na prostoru gdje su se odvijali građevinski radovi za izgradnju stadiona na predjelu Poljud, prije početka Mediteranskih igara (danas je to stadion NK Hajduk). Ostava nije sačuvana pa se ne zna koliko je primjeraka novca činilo ostavu i njihova zastupljenost po tipovima. Na ovaj podatak mi je ukazao akademik Nenad Cambi i na tome mu zahvaljujem. Druga ostava pronađena je 1940 godine, na predjelu Manuš, kod sadašnje osnovne škole Manuš u Velebitskoj ulici (tzv. ostava Martinis-Marchi). Ostava se sastoji od 194 primjeraka novca, danas se čuva u Arheološkom muzeju u Splitu i nije objavljena (bilješku o tome vidjeti u F. Buškariol 1985, str. 77).

52 Luschin pl. Ebengreuth 1903, str. 3-4.

53 Stockert 1919, str. 8, 10-13, 30-43.

Slika 6.

Karta svih lokaliteta s dosad pronađenim ostavama

I. Rengjeo⁵⁴). Ostalih 12 komada pripada novcu koji na aversu ima samo natpis SPALATINO,⁵⁵ dakle radi se o tipu II. (po C. Stockertu⁵⁶ i I. Rengjeu).⁵⁷ Većina autora je mišljenja da se novac tipa I. kovao najranije od svih tipova novca u srednjovjekovnom Splitu, i to oko polovine 13. stoljeća.⁵⁸ Brojnost primjeraka u ovoj ostavi svjedoči da se u vrijeme polaganja u zemlju ovaj tip novca kovao, a ako se nije kovao, da je bio u optjecaju u gradu Splitu; to vrijedi i za novac tipa II. Prema tome, može se pretpostaviti da je ova

ostava zakopana najranije od svih poznatih ostava s primjercima splitskoga srednjovjekovnog novca. .

Sljedeća je *ostava iz Trilja*. Najprije je pronađeno 39 komada, a poslije se akcijom pretraživanja terena na kojem su oni nađeni, pronađena još 62 komada. Cijela je ostava, dakle, sadržavala 101 primjerak novca.⁵⁹ Glede brojnih zastupljenih tipova novca u dužem vremenskom razdoblju, ova se ostava predstavlja kao jedna od ključnih u rješavanju dvojbi i davanju odgovora na otvorena pitanja koja se postavljaju u ovom radu.

U ostavi iz Trilja, osim jednog primjerka tipa I., ima 17 komada tipa II. (SPALATINVS), 34 komada tipa II. (SPALATINO) i

54 Rengjeo 1959, str. 40-43.

55 Luschin pl. Ebengreuth 1903, str. 9-10.

56 Stockert 1919, str. 13-17, 44-53.

57 Rengjeo 1959, 43-46.

58 Ako se tip I. zaista počeo ranije kovati u odnosu na tip II., onda je taj vremenski otklon, prema datiranju većine autora, iznosio oko 30 do 40 godina. Vidi: Rengjeo 1959, str. 40; Doleneć 1995, str. 9.

59 Gabrić 1967, str. 15-17.

denarima, mislim da je i ovdje riječ o novcu tipa II. Svakako da treba računati i s novcem tipova I., III.-V., ali sačuvanost ovih potonjih za sada nam govori da na njih gledamo s jednom dozom rezerve. Prema gore izrečenom tip II. vjerojatno se kovao u Splitu i dalje u drugoj polovini 14. stoljeća.

O optjecaju splitskih denara posebno u godinama 1357.-1358., 1360., 1367., govore i sadržaji raznih ostalih dokumenata.⁸⁸ Zanimljivo je napomenuti da je tada postojao i falsificirani novac. Toliko ga je bilo da se tim problemom pozabavilo Veliko vijeće na svojoj sjednici od 11. listopada 1358. godine.⁸⁹ Među mlađim podacima koje G. Novak donosi, a vezani su vjerojatno uz splitske denare, jest i onaj da su datirani zapisnikom Velikog vijeća od 23. studenog 1373. godine⁹⁰ i 1376. godinom.⁹¹

U razdoblju od 1378. do 1381. godine na Jadranu se vodio rat između Venecije i Genove, koji se izravno odrazio i na gradove na istočnoj jadranskoj obali pa tako i na Split. Svi plemići i svi pučani bili su mobilizirani. Za svaki slučaj neposluha izricane su visoke kazne od 1000 libara malih (vjerojatno splitski denara) za plemiće i 100 libara malih za pučane.⁹² Još mlađi podatak koji se može povezati uz splitske denare je od 1. listopada 1384. godine.⁹³ Na sjednici Velikog vijeća tada se opet raspravljalo o krivotvorenom novcu. Postojanje krivotvorina pretpostavlja da se istodobno u Splitu kovao originalni novac koji je netko bolje ili lošije imitirao. Ako se kovao novac o kojem se novcu radi? Možemo reći da se vrlo vjerojatno radi o splitskim denarima tipova I.-V.

Autori se slažu da je sljedeći novac koji se kovao u Splitu onaj vojvode Hrvoja Vukčića Hrvatinića, koji kuje nekoliko emisija svog novca u razdoblju od 1403. do 1413. godine. Autori ne navode da se između 1357. i 1403. godine kovao neki tip novca. Vidimo iz gornjeg dijela teksta da se splitski denari spominju do 1381., odnosno 1384. godine.

Najlogičnije pitanje koje se nameće u ovom trenutku jest: je li to moguće? Ako bi to i bilo točno, sigurno se neki novac u vremenu od 1384. do 1403., koristio kao platežno sredstvo ako se nije kovao. Povijesna svjedočanstva bi nam u tome mogla biti od pomoći. Naime, grad Split nalazio od 1390. do 1394. godine unutar bosanske države pod izravnom vlašću bosanskih kraljeva. Rudama bogata Bosna vrlo je vjerojatno u tom razdoblju opskrbljivala Split većim količinama željeza, srebra i bakra, što je rezultiralo i time da se možda kuju veće količine novca. Ali kojeg? Mišljenja sam da se radi o novcu tipa I.-V., s naglaskom na tipovima I.-II. i V. Dakle imamo uporišta u razmišljanju da su se splitski denari mogli kovati u Splitu sve do kraja 14. stoljeća. S tim u vezi u sporazumu od 24. prosinca 1402. godine navodi se globa od 50 malih (vjerojatno splitski denari) libara.⁹⁴ Dakle, u Splitu se

u to doba i dalje kuju srebrni denari, vjerojatno tipovi I.-V. Ujedno su tada splitski plemići izabrali potestata s godišnjom plaćom od 4000 libara malih (vjerojatno splitski denari).⁹⁵

Od godine 1403. vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić kuje svoj novac u Splitu do godine 1413., u čemu se slažu svi autori (tipovi VI.-VIII.). Ujedno se groši ovog velikaša smatraju najljepšim srednjovjekovnim novcem u Hrvatskoj. Veličina tog novca, njegova kvaliteta i visoki umjetnički izričaj duguju sirovinskoj osnovi koju je taj velikaš crpio iz prostora Bosne. Najveći broj tipova Hrvojeva novca nosi oznaku R 4, što znači da su vrlo rijetki.⁹⁶ Količina sačuvanih primjeraka ovog novca, s obzirom na bogatu sirovinsku bazu iz Bosne, ne dokazuje da je taj novac bio jedino i isključivo platežno sredstvo u Splitu, a sigurno to nije bio na prostorima koji su bili relativno udaljeni od Splita. Mišljenja sam da treba uzeti u razmatranje pretpostavku da se osim ovog Hrvojevog novca koristio, odnosno kovao sada možda u manjim količinama isti onaj novac tipa I.-V. U prilog ovoj tezi iznosim ugovor između Splitske komune i Cetinjana koji je sklopljen 26. veljače 1404. godine.⁹⁷ Tim ugovorom Splitska komuna trebala je cetinskim plemićima platiti 1200 libara malih denara (vjerojatno splitski). Kako Venecija nije tada upravljala gradom, za te se denare ne može reći da su venecijanski, ili su samo djelomično. Na pitanje o kojim se malim denarima radi, ili o većini njih, jedini logičan odgovor bio bi taj da se radi o splitskim denarima tipova I.-V., s naglaskom na tip I.-II. i V. jer ga za sada ima najviše sačuvanog. Obračunski iznos od 1200 libara kada se pretvori iznosi 288.000 malih denara. Da bi se raspolagalo tom količinom novca, on se morao tada kovati u Splitu. Podatak iz navedene 1404. godine jest jedan od najmlađih podataka koje G. Novak donosi u svojoj knjizi, a tiče se pojma denara (vjerojatno splitskih).

Split godine 1420. dolazi pod višestoljetnu vlast Venecije. Sada je Venecija polagala puno i suvereno pravo na cijelu Dalmaciju pa tako i na Split. Nema nikakve sumnje da Split nije zadržao isti pravno-politički status kakav mu je Venecija dopustila u razdoblju od 1327. do 1357. godine. Kako je Venecija postupila u novim pravno-političkim okolnostima glede kovanja novca u Splitu, o tome za sada ne postoje obilni podaci. Nadalje, problem je što većina autora drži da je Venecija počela s kovanjem novca tipova IX.-X. (po tipologiji C. Stockerta) u Veneciji, tek od 1491. godine. Nitko ne postavlja pitanje koji se novac kovao, odnosno bio u optjecaju do te 1491. godine. U tom smislu vrlo je važan podatak kod G. Novaka koji se navodi da je u okolici Splita postojalo nekoliko solana. Vlasnicima je Venecija za 100 mjera soli za godinu 1449. plaćala 25 malih (vjerojatno splitski denari) libara.⁹⁸ Ne manje važan je podatak da je zbog nestašice sitnog (vjerojatno splitskih denara) novca, Splitska općina zatražila od Venecije dopuštenje za njihovo kovanje. Vlada je u Veneciji odlukama od

^[1] Idem, str, 224.

^[2] Dolenc 1995, str. 12-16.

^[3] Novak 1957, str. 229-230, 509.

^[4] Novak 1961, 31.

1491., 1497. i 1518. godine dopustila kovanje splitskoga novca bagatina u svom gradu.⁹⁹ Dakle, koji je to sitni novac kolao do 1491. godine u Splitu i pomalo nestao iz optjecaja? S obzirom na broj sačuvanih primjeraka po pojedinom tipu, logično je da se nameće zaključak kako se radi o splitskim denarima tipova I.-V. Ono što ipak mislim da je izvjesno jest to da su se splitski denari, ako se već nisu kovali tada u Splitu, sigurno koristili kao platežno sredstvo do 1491. godine. Razdoblje koje je uslijedilo izlazi izvan interesa ovog rada.

Najvažniji rezime gore navedenog bio bi taj da se, prema arhivskim podacima kojim se G. Novak koristio, splitski srednjovjekovni novac vrlo vjerojatno kovao, odnosno da je bio u optjecaju od 1237. do 1491. godine. Kada su se pojedini tipovi novca počeli kovati, odnosno koliko su vremena bili u optjecaju, o tome je nezahvalno bilo što reći. Svakako treba naglasiti da primjeraka novca tipova I.-II. ima najviše i da su primjerci tipova III.-VIII. znatno manje zastupljeni. Istovremeno kovanje i istovremeni optjecaj većeg broja tipova novca u dužem vremenskom rasponu, pokazuju dvije ostave, ona iz Trilja, i ona iz Nerežišća. Ostava iz Trilja nam dokazuje da su se u isto vrijeme barem kao platežno sredstvo koristili primjerci novca tipova I.-II. i V. U ostavi iz Nerežišća nalazio se novac tipova II. i V. Autor za ostavu iz Trilja navodi da je dospjela u zemlju u drugoj polovini 14. st.¹⁰⁰ Za ostavu iz Nerežišća autor navodi da je dospjela u zemlju ili polovinom ili u drugoj polovini 14. st.¹⁰¹

Stoga je vrlo teško i nezahvalno reći kada se naša ostava iz Turske peći našla u zemlji. Naša je ostava dospjela u zemlju nakon što se novac tipa II. počeo kovati u Splitu. Prema većini autora to se dogodilo krajem 13. st. Krajnje vrijeme kad se ova ostava mogla naći u zemlji teoretski ide sve do godine 1491. No s obzirom da mletački novac iz ove ostave pripada vremenu kraja 12. i početka 13. st., to bi značilo da je on bio u optjecaju gotovo 300 godina, u odnosu na 1491. godinu. Mislim da to ni teoretski nije moguće pa sam osobno mišljenja da krajnje vrijeme kad se naša ostava našla u zemlji, treba tražiti negdje do kraja 14. st. ili početka 15. st. Dakle, radi se o rasponu od preko 150 godina.

Odrediti unutar zadanog vremenskog raspona točno vrijeme dospijeća u zemlju ostave iz Turske peći, težak je zadatak. Zato ćemo na osnovi poznatih povijesnih zbivanja, posebno onih turbulentnih, naznačiti vremenske isječke unutar navedenog raspona, kada se deponiranje naše ostave uistinu moglo i dogoditi. Tih ratnih zbivanja bilo je nekoliko, te ih navodim kao glavne uzročnike stvaranja nemirnih situacija, gdje je postojanje bilo kakvih ostava raznih dragocjenosti, pa tako i novca, jedan normalni slijed događaja.

Prvi događaj veže se uz godinu 1252. Početkom iste godine Dalmaciju je posjetio na proputovanju kralj Konrad, sin pokojnog

Damir Kliškić

Ostava sitnog srebrnog srednjovjekovnog novca iz špilje Turska peč..

cara Fridrika II. Hohenstaufena. Jedan primjerak novca ovog vladara što ga je kovao grad Verona, našao se u našoj ostavi iz Turske peći. Dakle, mali broj primjeraka novca ovog cara zaista je mogao pustiti u optjecaj njegov sin Konrad na proputovanju kroz Dalmaciju. U Splitu se zadržao nekoliko dana i sa 16 galija krenuo u Apuliju.¹⁰² Nema sumnje da su galije prije povratka u Italiju trebale obnoviti i nabaviti svježe zalihe. Tom je prilikom kraljeva pratnja srebrnjacima iz Verone plaćala željenu robu. Možda se ovaj scenarij zaista i dogodio. Dakle, po njemu, naša se ostava nije mogla naći u zemlji prije navedene 1252. godine.

Situacija se između Venecije i grada Omiša značajno pogoršala od 14. studenog 1287. godine. Nepodnošljivi gusarski napadaji Omišana doveli su i do vojnih operacija, na moru i na kopnu. Protiv Omišana ustali su Venecija i knezovi Bribirski. Bribirski knezovi su tako kopnenim putem osvojili Omiš i cijelo Primorje i utanačili mir s Omišanima 14. svibnja 1290. godine.¹⁰³ Nakon toga iste 1290. godine ban Pavao Šubić sklapa i s Venecijom mir, kojim se obvezuje da se iz Omiša neće više poduzimati gusarski napadaji.¹⁰⁴ Svakako su i cijela Donja Poljica bila zahvaćena tim događanjima. Prema navedenom, naša se ostava mogla naći u zemlji u Turskoj peći od 1287. do 1290. godine.

Godine 1322. u Hrvatskoj i Dalmaciji većina plemstva digla se protiv bana Mladena Šubića. Na strani protivnika bana Mladena bio je i grad Split. Uz bana Mladena bio je njegov brat Juraj II., gospodar Klisa i Omiša. Do borbe je došlo blizu Klisa (Bisko), u kojoj je ban Mladen poražen, nakon čega je pobjegao najprije u Poljica, a onda u Klis. Potom su Omiš i Skradin pali u ruke neprijatelja bana Mladena i brata mu Jurja. Sljedeće 1322. godine Knez Nelipić, novi splitski knez, potuče kneza Jurja II. i zatoči ga u Kninu. Nakon oslobođenja iz tamnice knez Juraj II. nastavio je s incidentima i pljačkanjem. Kako knez Juraj II. nije dopuštao Splićanima nesmetani prolaz kroz kliška vrata, Split se godine 1327. predao Veneciji.¹⁰⁵ Bez sumnje su se navedeni incidenti i pljačke događali i na prostoru Donjih Poljica. U tim nesigurnim vremenima špilje su bile siguran zaklon od neposrednih opasnosti. Dakle i od 1322. do 1327. godine mogla se naša ostava naći u zemlji u Turskoj peći.

Godine 1387. u ruke kralja Žigmunda su nakon višegodišnjih borbi došle cijela Hrvatska i Dalmacija. Kako Klis nije pristajao uz Žigmunda, za kralja je priznao bosanskog kralja Tvrtka I., koji je odmah tu ustoličio svoju vojnu posadu. Ubrzo potom njegove čete počele su pljačkati po splitskom polju i spuštati se sve južnije, te su najprije došli u Donja Poljica, a potom zauzele Omiš. Premda je grad Split bio na strani kralja Žigmunda, u okruženju bosanskog kralja Tvrtka I. priznao je bosanskog vladara za svog kralja 6. svibnja 1390. godine. U razdoblju od 1387. do 1390. godine vodile su se dakle vojne operacije većinom na kopnu,

^[1] Novak 1957, str. 422, 425, 434, 436, 449, 459-460.

^[2] Idem, str. 467.

^[3] Idem, str. 411.

^[4] Idem, str. 426.

^[5] Idem, str. 192.

^[6] Idem, str. 469.

^[7] Idem, str. 223.

^[8] Stockert 1919, str. 24-25, 68-70; Rendeo 1934, str. 10-11; Rengjeo 1959, str. 54-55; Dolenc 1995, str. 8, 16-17.

^[9] Gabrić 1967, str. 17.

^[10] Mirnik 1974, str. 22.

^[11] Novak 1957, str. 125.

^[12] Idem, str. 143.

^[13] Idem, str. 140.

^[14] Idem, str. 146-147; Pivčević 1996, str. 8-9.

gdje je bio zahvaćen cijeli prostor Splitske komune do Omiša, gdje je bio uključen i prostor Donjih Poljica. Svakako se tamošnje stanovništvo pred svakom opasnošću sklanjalo u špilje, pa tako i u špilju Turska peč. I u vremenu od 1387. do 1390. godine, mogla se naša ostava naći u zemlji u Turskoj peći.

Ugarski velikaši, nezadovoljni kraljem Žigmundom, zarobiše ga 28. travnja 1401. godine. Nakon zarobljavanja kralja Žigmunda dalmatinski gradovi su pozvani da priznaju za kralja Ladislava Anžuvinca. Kako se Split nije želio prikloniti opciji vojvode Hrvoja Vukčića, ovaj uz pomoć cetinskog kneza Ivaniša Nelipića krene na Klis i Omiš. Svakako da se vojska prema Omišu kretala kroz kliška vrata pa prema jugu preko prostora Donjih Poljica. U toj ratnoj opasnosti domaći živalj se na tim prostorima skrivao po špiljama kao idealnom zaklonu. U tim okolnostima Split je 25. listopada 1402. godine priznao Ladislava za svog kralja. Prema gore izrečenom, ostava iz Turske peći mogla se naći u zemlji i u razdoblju od 1401. do 1402. godine.

Nakon što je Ladislav Napuljski godine 1409. prodao Veneciji sva svoja prava na Dalmaciju za 100.000 dukata, Venecija je počela osvajati dalmatinske gradove. Split je tada bio pod vlašću vojvode Hrvoja Vukčića. Split je svojega hercega pomagao svojim lađama protiv Jurja Radivojevića, kome je bosanski kralj Stjepan Ostoja poklonio Hrvojeve gradove i krajeve, Omiš i Primorje. Borbe su se vodile i na kopnu i na moru. Vrlo je vjerojatno da su borbama bila zahvaćena i Donja Poljica.¹⁰⁶ Dakle, i u razdoblju od 1411. do 1412. godine ova naša ostava iz Turske peći mogla je biti deponirana.

Nakon štio je istekao mir između kralja Žigmunda i Venecije 16. travnja 1416. godine, Venecija je iste godine započela s ratnim operacijama, da konačno zauzme gradove Trogir i Split. U tom naumu su ih pomagali protjerani pristaše vojvode Hrvoja iz Splita kao i Poljičani koji su trebali napadati Splićane na kopnu i na moru. Klis i Omiš su tada bili u rukama kneza Ivaniša Nelipića.¹⁰⁷ Pretpostaviti je da su se ratna zbivanja između pristaša kralja Žigmunda i pristaša Venecije odrazila i na prostor Donjih Poljica, to više što su Poljica prije nego je Split priznao mletačku vlast potpala pod vlast kneza Ivaniša Nelipića. Konačno, poslije stisnutog obruča oko Trogira i Splita, Grad Split se napokon 28. lipnja 1420. godine predao u ruke Venecije. Gradovi Klis, Omiš i Poljica ostali su u rukama kneza Ivaniša Nelipića.¹⁰⁸ Stoga se i između 1416. i 1420. godine naša ostava iz Turske peći mogla naći u zemlji.

Predloženi povijesni događaji, kada su se na prostoru Donjih Poljica odvijale ratne operacije direktno ili indirektno, govore nam unutar kojih se vremenskih intervala moglo dogoditi deponiranje ostave. Kada se to zaista dogodilo ne može se točno reći. Naravno da taj vremenski raspon potkrepljuje gore priložena arhivska građa iz koje se može zaključiti da su se tada vrlo vjerojatno kovali splitski srebreni denari, odnosno do kojeg su vremena bili u optjecaju.

^[1] 106 Novak 1957, str. 232-236; Pivčević 1996, str. 14.

^[2] 107 Novak 1957, str. 242-246.

^[3] 108 Idem, str. 246-250.

12 Promjer: 11,5 x 11,0 mm
Težina: 0,28 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5891

13 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,28 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5892

14 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,37 g
Položaj kalupa: 2h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5893

15 Promjer: 12,5 mm
Težina: 0,29 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5894

16 Promjer a: 12,0 mm
Težina: 0,29 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5895

17 Promjer: 12,0 x 11,5 mm
Težina: 0,48 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5896

AV: SPA LATI HO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 86

18 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,34 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5897

AV: SPA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85

19 Promjer: 11,5 x 12,0 mm
Težina: 0,27 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5898

20 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,37 g
Položaj kalupa: 6h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5899

21 Promjer: 12,5 mm
Težina: 0,37 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5900

22 Promjer: 12,0 x 11,5 mm
Težina: 0,32 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5901

AV: SPA LATI HO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 86

23 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,25 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5902

AV: SPA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85

24 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,33 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5903

25 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,28 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5904

AV: SPA LATI HO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 86

26 Promjer: 12,0 x 11,5 mm
Težina: 0,29 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5905

AV: SPA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44. br. 85

27 Promjer: 12,0 x 11,5 mm
Težina: 0,25 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5906

28 Promjer: 11,5 x 11,0 mm
Težina: 0,26 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5907

29 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,30 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5908

30 Promjer: 11,0 x 11,5 mm
Težina: 0,30 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5909

31 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,21 g
Položaj kalupa: 6h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5910

AV: SPA LATI HO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 86

32 Promjer 12,5 x 12,0 mm
Težina: 0,33 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5911

AV: SPA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85

33 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,32 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5912

34 Promjer: 12,0 x 11,0 mm
Težina: 0,40 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5913

35 Promjer: 11,0 x 12,0 mm
Težina: 0,32 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5914

36 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,33 g
Položaj kalupa: 2h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5915

37 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,32 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5916

38 Promjer: 10,5 x 11,0 mm
Težina: 0,30 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5917

39 Promjer: 11,5 x 11,0 mm
Težina: 0,34 g
Položaj kalupa: 2h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5918

AV: SDA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: do sada nepoznata varijanta

40 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,30 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5919

AV: SPA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85

41 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,22 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5920

42 Promjer: 12,0 x 11,5 mm
Težina: 0,32 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5921

43 Promjer: 11,0 x 11,5 mm
Težina: 0,26 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5922

44 Promjer: 13,0 mm
Težina: 0,35 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5923

45 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,34 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5924

46 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,29 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5925

47 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,39 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5926

48 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,32 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5927

49 Promjer: 12,0 x 11,0 mm
Težina: 0,28 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5928

50 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,27 g
Položaj kalupa: 6h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5929

AV: SPA LATI HO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 86

51 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,30 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5930

AV: SPA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85

52 Promjer: 11,0 x 11,5 mm
Težina: 0,28 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5931

53 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,35 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5932

54 Promjer: 12,0 x 11,5 mm
Težina: 0,43 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5933

AV: SPA LATI HO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 86

55 Promjer: 12,5 mm
Težina: 0,36 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5934

AV: SPA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85

56 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,25 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5935

AV: SDA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrenе kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: do sada nepoznata varijanta

57 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,34 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5936

AV: SPA LATI HO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrenе kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 86

58 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,30 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5937

AV: SPA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrenе kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85

59 Promjer: 11,0 x 10,0 mm
Težina: 0,31 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5938

60 Promjer: 11,5 x 11,0 mm
Težina: 0,36 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5939

61 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,33 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5940

62 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,27 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5941

AV: SPA LATI HO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrenе kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 86

63 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,40 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5942

AV: SPA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrenе kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake
zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85

64 Promjer: 12,0 x 12,5 mm
Težina: 0,32 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5943

65 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,20 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5944

66 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,22 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5945

67 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,24 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5946

68 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,30 g
Položaj kalupa: 2h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5947

69 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,26 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5948

70 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,23 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5949

Tabla 4.
M 2:1

71 Promjer: 12,0 x 11,5 mm
Težina: 0,22 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5950

72 Promjer: 12,0 x 11,5 mm
Težina: 0,22 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5951

73 Promjer: 11,0 x 11,5 mm
Težina: 0,16 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5952

74 Promjer: 0,8 x 11,5 mm
Težina: 0,14 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5953

75 Promjer: 12,0 x 11,5 mm
Težina: 0,20 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5954

AV: SPA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake i 4 četverokrake zvijezde
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85

76 Promjer: 12,5 x 12,0 mm
Težina: 0,30 g
Položaj kalupa: 2h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5955

77 Promjer: 11,5 x 11,0 mm
Težina: 0,34 g
Položaj kalupa: 2h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5956

78 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,24 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5957

79 Promjer: 11,5 x 12,0 mm
Težina: 0,34 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5958

AV: SPA LATI HO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake i 4 četverokrake zvijezde
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 86

80 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,29 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5959

AV: SPA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrene kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake i 4 četverokrake zvijezde
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85

81 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,29 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5960

82 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,35 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5961

83 Promjer: 11,5 x 11,0 mm
Težina: 0,31 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5962

84 Promjer: 12,0 x 11,5 mm
Težina: 0,33 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5963

85 Promjer: 11,5 x 12,0 mm
Težina: 0,31 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5964

86 Promjer: 11,0 x 12,0 mm
Težina: 0,29 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5965

87 Promjer: 11,5 x 11,0 mm
Težina: 0,35 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5966

Tabla 5.
M 2:1

88 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,40 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5967

89 Promjer: 11,0 x 10,5 mm
Težina: 0,31 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5968

90 Promjer: 11,5 x 12,0 mm
Težina: 0,37 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5969

91 Promjer: 12,0 x 11,5 mm
Težina: 0,43 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5970

AV: SPA LATI HO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrenne kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake i 4 četverokrake zvijezde
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 86

92 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,25 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5971

AV: SPA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrenne kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake i 4 četverokrake zvijezde
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85

93 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,33 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5972

94 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,32 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5973

95 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,23 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5974

AV: SPA LATI HO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrenne kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake i 4 četverokrake zvijezde
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 86

96 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,36 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5975

AV: SPA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrenne kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake i 4 četverokrake zvijezde
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85

97 Promjer: 11,5 x 12,0 mm
Težina: 0,32 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5976

AV: SPA LATI HO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrenne kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake i 4 četverokrake zvijezde
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 86

98 Promjer: 12,0 x 11,5 mm
Težina: 0,27 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5977

AV: SPA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrenne kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake i 4 četverokrake zvijezde
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85

99 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,36 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5978

100 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,33 g
Položaj kalupa: 2h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5979

101 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,33 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5980

102 Promjer: 11,5 x 12,0 mm
Težina: 0,31 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5981

103 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,28 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5982

104 Promjer: 12,5 x 12,0 mm
Težina: 0,23 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5983

AV: SPA LATI ?O u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrenne kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake i 4 četverokrake zvijezde
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85-87

105 Promjer: 12,0 x 11,5 mm
Težina: 0,19 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5984

AV: SPA LATI NO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrenne kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake i 4 četverokrake zvijezde
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85

106 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,28 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5985

AV: SPA LATI ?O u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrenne kružnice.
Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake i 4 četverokrake zvijezde
Literatura: Stockert 1919, str. 44, br. 85-87

107 Promjer: 8,5 x 12,0 mm
Težina: 0,18 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5986

AV: SPA LAT INO u tri retka. Koso narebrena kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije koso narebrenne kružnice.
U sva četiri kuta križa po jedna točka. Između kružnica izmjenično postavljene 4 šesterokrake zvijezde i 4 piramide
Literatura: Stockert 1919, str. 45, br. 90

108 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,35 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5987

109 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,33 g
Položaj kalupa: 2h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5988

110 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,27 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5989

111 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,27 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5990

112 Promjer: 12,0 x 11,5 mm
Težina: 0,35 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5991

113 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,33 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5992

114 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,24 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5993

115 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,22 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5994

116 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,23 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5995

108 AV: SPA LAT IHO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. U sva četiri kuta križa po jedna točka. Između kružnica uokolo postavljeno 8 poluvaljaka
Literatura: Stockert 1919, str. 45, br. 91

109 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,32 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5996

110 AV: SPA LATI HO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. U sva četiri kuta križa po jedna točka. Između kružnica uokolo postavljeno 9 poluvaljaka
Literatura: Stockert 1919, str. 45-46, br. 93

111 Promjer: 11,0 x 8,0 mm
Težina: 0,23 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5997

112 AV: SPA LATI HO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Jabučasti križ upisan u dvije glatke kružnice. U sva četiri kuta križa po jedna točka. Između kružnica uokolo postavljeno 11 poluvaljaka
Literatura: Stockert 1919, str. 46, br. 95

113 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,25 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5998

114 AV: SPA LATI HO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Grčki križ upisan u dvije glatke kružnice. U dva kuta križa po dvije točke, u preostala dva kuta po jedna točka. Između kružnica uokolo postavljeno 8 piramida
Literatura: Stockert 1919, str. 46, br. 97

115 Promjer: 11,5 x 12,0 mm
Težina: 0,29 g
Položaj kalupa: 4h
Smještaj: AMS; Inv. br. 5999

116 Promjer: 11,5 x 11,0 mm
Težina: 0,42 g
Položaj kalupa: 8h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6000

117 Promjer: 11,5 x 11,0 mm
Težina: 0,42 g
Položaj kalupa: 9h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6001

118 AV: SPA LAT IHO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Jabučasti križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 6 poluvaljaka
Literatura: Stockert 1919, str. 47, br. 100

119 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,25 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6002

120 Promjer: 11,5 x 11,0 mm
Težina: 0,41 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6003

121 Promjer: 11,0 x 10,0 mm
Težina: 0,22 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6004

122 AV: SPA LAT IHO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Jabučasti križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 6 poluvaljaka
Literatura: Stockert 1919, str. 47, br. 98

123 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,26 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6005

124 Promjer: 10,5 mm
Težina: 0,20 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6006

125 AV: SPA LAT IHO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Jabučasti križ debljih krakova upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 6 poluvaljaka
Literatura: Stockert 1919, str. 47-49, varijanta nepoznata

126 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,25 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6007

127 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,21 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6008

AV: 2PA LATI HO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Jabučasti križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 9 polualjaka
Literatura: Stockert 1919, str. 48, br. 114

130 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,30 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6009

AV: 2PA LATI HO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 piramida
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 126

131 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,30 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6010

AV: 2PA LATI HO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 piramida
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 125

132 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,30 g
Položaj kalupa: 2h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6011

133 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,26 g
Položaj kalupa: 2h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6012

AV: SPA LAT IHO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 piramida
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 122

134 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,21 g
Položaj kalupa: 10h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6013

AV: SPA LAT IHO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 polualjaka
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 122

135 Promjer: 13,0 mm
Težina: 0,36 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6014

136 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,21 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6015

AV: SPA LAT INO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 polualjaka.
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 121

137 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,24 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6016

AV: SPA LAT IHO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 polualjaka
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 122

138 Promjer: 13,0 x 12,0 mm
Težina: 0,33 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6017

AV: SPA LAT IHO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 polualjaka
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 123

139 Promjer: 11,5 x 12,0 mm
Težina: 0,24 g
Položaj kalupa: 2h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6018

140 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,26 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6019

AV: SPA LAT IHO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 polualjaka
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 122

141 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,24 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6020

AV: SPA LAT INO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 poluvaljaka
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 121

142 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,35 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6021

AV: SPA LAT INO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 poluvaljaka
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 123

143 Promjer: 12,5 x 10,5 mm
Težina: 0,23 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6022

AV: 2PA LATI HO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 četverokrakih zvijezda
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 125

144 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,28 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6023

145 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,29 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6024

146 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,31 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6025

AV: 2PA LATI HO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Križ s tankim kracima upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 četverokrakih zvijezda
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 126

147 Promjer: 11,5 x 11,0 mm
Težina: 0,34 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6026

AV: 2PA LATI HO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 četverokrakih zvijezda
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 125

148 Promjer: 11,0 x 11,5 mm
Težina: 0,29 g
Položaj kalupa: 11h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6027

149 Promjer: 11,5 mm
Težina: 0,29 g
Položaj kalupa: 12h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6028

150 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,31 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6029

AV: 2PA LATI HO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Križ s tankim kracima upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 četverokrakih zvijezda
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 126

151 Promjer: 11,0 mm
Težina: 0,34 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6030

AV: 2PA LATI HO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 četverokrakih zvijezda
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 125

152 Promjer: 12,0 mm
Težina: 0,35 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6031

AV: 2PA LATI HO u tri retka. Glatka kružnica
RV: Križ s tankim kracima upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 8 četverokrakih zvijezda
Literatura: Stockert 1919, str. 50, br. 126

153 Promjer: 10,0 x 10,5 mm
Težina: 0,18 g
Položaj kalupa: 1h
Smještaj: AMS; Inv. br. 6032

AV: 2 PA LATI HO u tri retka. Glatka kružnica

RV: Plosnati križ upisan u dvije glatke kružnice. Između kružnica uokolo postavljeno 12 četverokrakih zvijezda.

Literatura: Stockert 1919, str. 51, br. 132

154 Promjer: 9,5 x 11,0 mm

Težina: 0,17 g

Položaj kalupa: 2h

Smještaj: AMS; Inv. br. 6033

Popis kratica

BAR -British Archaeological Report, Oxford

BASD- Bulletino di archeologia e storia dalmata, Spalato

SP - Starohrvatska prosvjeta, Zagreb

VHAD – Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva, Zagreb

Literatura:

Brunšmid 1904

J. Brunšmid, *Najstariji hrvatski novci*, VHAD n.s. sv. VII, Zagreb 1904, 182-190.

Bulić 1897

F. Bulić, *Due ripostigli di denari o piccoli di Spalato*, BASD XX, Spalato 1897, 7/8, 125-126.

Buškariol 1985

F. Buškariol, *Prilozi arheološkoj topografiji Manuša*, Kulturna baština, god. X, br. 15, Split 1985, 75-86.

C.N.I. VI, 1922

Corpus Nummorum Italicorum, VI, Veneto, Dalmazia-Albania, Roma 1922.

C.N.I. VII, 1915

Corpus Nummorum Italicorum, VII, Veneto, Venezia-parte I, Roma 1915.

Dolenec 1995

I. Dolenec, *Novac grada Splita*, Numizmatički vjesnik, god. XVI, br. 1 (14), Split 1995, 7-18.

Gabrić 1967

N. Gabrić, *Skupni nalaz novaca grada Splita u Trilju*, Numizmatičke vijesti, god. XIV, br. 25, Zagreb 1967, 15-17.

Jerčić, Novaković.Radovčić 1991

R. Jerčić, A. Novaković, J. Radovčić, *Prehistorijska postaja u Jesenicama (Zeljovići, Donja Poljica)*, Mosorska vila 1, Omiš 1991, 122-128.

Laušić 1991

A. Laušić, *Postanak i razvitak poljičke kneževine*, Split 1991.

Luschin pl. Ebengreuth 1903

A. Luschin pl. Ebengreuth, *Novci nagjeni u Žažviću*, SP VII, Zagreb 1903, 1, 3-16.

Malez 1979

M. Malez, *Nalazišta paleolitskog i mezolitskog doba u Hrvatskoj, Praistorija jugoslavenskih zemalja, I, Paleolit i Mezolit*, Sarajevo 1979, 227-276.

Mirnik 1974

I. Mirnik, *Skupni nalaz sitnog srebrnog novca XII-XIV stoljeća iz Nerežišća*, Numizmatičke vijesti, god. XXI, br. 32, Zagreb 1974, 22-31.

Mirnik 1981

I. Mirnik, *Coin Hoards in Yugoslavia*, BAR, International Series 95, Oxford 1981.

Novak 1957

G. Novak, *Povijest Splita*, knj. 1, Split 1957.

Novak 1961

G. Novak, *Povijest Splita*, knj. 2, Split 1961.

Pivčević 1996

I. Pivčević, *Povijest Poljica*, Split 1996.

Rendeo 1934

I. Rendeo, *Hrvatsko-dalmatinski novci*, Hrvatsko kulturno društvo „Napredak“ u Sarajevu, Sarajevo 1934, 1-18.

Rengjeo 1959

I. Rengjeo, *Corpus der mittelalterlichen Münzen von Kroatien, Slavonien, Dalmatien und Bosnien*, Graz 1959.

Stockert 1911

C. Stockert, *Ripostoglio di piccoli di Spalato trovato sull' isola di Bua*, BASD XXXIV, Spalato 1911, suppl. II, 1-12.

Stockert 1919

C. Stockert, *Le monete del comune di Spalato*, BASD XL-XLIII/1917-1919, Spalato 1919, suppl. I, 1-72.

Škobalj 1970

A. Škobalj, *Obredne gomile*, Sveti Križ na Čiovu 1970.

Summary

A Hoard of Silver Medieval Coins from Turska Peć Cave above Zeljović (Sumpetar) near Dugi Rat

Key words: cave, Turska peć, prehistory, the Middle Ages, hoard of coins, coinage of the city of Split, minting

Turska Peć cave is situated above the hamlet of Zeljovići at the height of about 355 metres above sea level, above present-day village of Sumpetar, Dugi Rat County (picture 1). In 1989 a smaller scale research has been made in that object. The excavated material showed that this was a prehistoric site that had been occupied in early and late Neolithic.

In the year of 2003 the Archaeological Museum in Split started with the systematic archaeological research in this cave, and held two campaigns (2003 and 2005). At first two coins, and later 107 coins were found in the last days of the research of the first campaign, in the soil from the eastern profile of the Probe 1 (picture 5). Substantial devastations happened in 2004 in the cave, especially in the Probe 1 at the east side where in January 2005 the following 107 coins were found in the collapsed parts of the probe. So far we can state that a hoard exists in the Turska peć cave and it consist of 216 coins.

154 examples have been typologically analysed. The rest of the examples were so glued together that they could not be separated. The hoard of Turska peć consists of the coins of the cities of Verona – 1 example, Venice – 8 examples and Split – 145 examples (graph 1).

The earliest examples coming from this hoard (cat. no. 1-8) belong to the Venetian silver denari that were minted in Venice at the period of Dukes Orio Malipiero (1178 – 1192) and Enrico Dandolo (1192 – 1205). Other examples of the coins belonging to these dukes come from the hoards from Čiovo, Trilj and Nerežišća.

Next in time-scale is a silver denar of the city of Verona (cat. no. 9). These coins were minted during the rule of the emperor Friedrich II of Schwabia (1218 – 1250). Other examples of these coins were preserved in the hoards from Trilj and Nerežišća.

The largest number of remaining coins belongs to the ones minted in Split (cat. no. 10 -154). Typological analysis is based upon the typology created by G. Stockert (graph 2).

TYPE II, GROUP B:

98 examples (67% of the total sum) of the remaining coins from Split belong to this group. According to the reverse of the coins of this group, I have divided them into two variants. *The first variant* consists of 66 examples (cat. no. 10 – 75). *The second variant* consists of 30 examples (cat. no. 76 – 107). Examples of the coins of B group were found in hoards on Čiovo, in Trilj and Nerežišća.

TYPE II, GROUP C:

This group is represented within our hoard with 9 examples (cat. no. 108 – 116), that is 6 % of the total sum. Analogies have been preserved in the hoards from Čiovo and Nerežišća.

TYPE II, GROUP D:

Only 3 examples from our hoard belong to this group that is only 2% out of total sum. It is interesting that each example represents different variant within this group (cat. no. 117 – 119). As analogies examples from the hoards from Čiovo and Nerežišća should be mentioned.

TYPE II, GROUP E:

This group is represented by 3 examples from our hoard, or 2% of the total sum (cat. no. 120 -122). Similar examples have been found in the hoards from Čiovo and Nerežišća.

TYPE II, GROUP F:

This group is represented with 8 examples divided into two variants that make 6% of the total sum (cat. no. 123 – 130). The analogous examples come from the hoards from Žažvić near Skradin and from Čiovo and Nerežišća.

TYPE II, GROUP G:

Group G is represented in our hoard with 24 examples divided into two variants, that makes 17% of the total sum (cat. no. 131 – 154). The analogous examples to this group were found in the hoards from Žažvić near Skradin, and from Čiovo and Nerežišća.

Information about the earliest distribution and minting of the Split medieval coins of type I are connected to the first half of the 13th century (1237 – 1247), according to the archives used by G. Novak in his book „The History of Split“. The archive documents from the same source confirm the minting of Split coins of type I also in the period from 1258 to 1266.

According to the majority of the authors, coins of type II started to be minted by the end of the 13th century. At the same time type I was still minted and used. Furthermore, the authors believe that the coins of type III and IV appeared in Split at the beginning of the 14th century. None of the authors states the opinion whether the type II coins were still minted in that period, but according to the hoards from Trilj and Nerežišća this type was certainly used as a legal tender. The examples of the coins of type I-II have been better preserved compared to the types III – IV. Therefore, I believe that coins of the type I-II was simultaneously minted with the types III-IV in Split in the beginning of the 14th century. Split statute dates from that period (1312) and it states through numerous laws the usage of coins that were minted in Split.

From 1327 to 1357 Split was under the Venetian rule. Most of the authors believe that coins of type V were minted in that period. I believe that, because of the number of preserved coins of type V, at that period as far as Split denari are concerned, types I-II,V were most commonly used. Hoards from Trilj and Nerežišća lead to that conclusion. Present-day situation leads to the belief that Split denari were minted in Split at that time of Venetian government, and not only coins of type V.

According to the records of the Great Council assembly for the 1357 – 1384 period, Split denari are mentioned again, therefore they were minted in Split. I believe this is also type II in question, but we also have to take into consideration types I, III – V. According to the aforementioned, coins of type II were probably minted in Split as late as the second half of the 14th century. This situation is confirmed by hoards from Trilj and Nerežišća.

The authors agree that the next money to be minted in Split was the one belonging to Duke Hrvoje Vukčić Hrvatinić who had minted several emissions of his coinage from 1403 to 1413. The authors do not state that any kind of coinage was minted between 1357 and 1403. Which coins were used at that period as a legal tender? I am inclined to believe that those were the coins of type I-V, especially type I-II and V that could have been minted in Split until the end of the 14th and the beginning of 15th century. The existing archive material that mentions the same supports this.

Duke Hrvoje Vukčić Hrvatinić minted his coins in Split from 1403 to 1413 (types VI-VIII). I am inclined to believe that besides Hrvoje's coins, the same coins of type I-V were minted, especially type I-II and V.

In the year of 1420 Split was under the Venetian rule. Most of the authors believe that Venice started minting types IX-X in Venice only in 1491. No one is asking question about which coins were minted, or which were used until 1491. It is important to note that the county of Split asked Venice for permission to mint lower value coins (probably split denari) because of the shortage of the same coins. Venetian government had decided in 1491, 1497 and 1518 to allow minting of Split coins – bagatin in Split itself. So which coins of lower value were used in Split until 1491 and slowly disappeared from circulation? The idea that it were Split denary of type I-V suggests itself. If they were not minted in Split at that time, they were definitely used as a legal tender until 1491.

According to the historic data the most probable scenario is that the depositing of the coins happened because of some danger, most probably war. Time intervals in which depositing could have happened are as follows: 1252; 1287-1290; 1322-1327; 1387-1390; 1401-1402; 1411-1412; 1416-1420.

We can conclude that our hoard from Turska peć was probably deposited in the ground between 1252 and 1491. The exact time when that happened we cannot say with certainty.

Translation: Jasminka Babić